

У НОВОМЕ САДУ У ЧЕТВРТАК 23. ФЕБРУАРА 1895.

ГОД. XX.

ПОЗОРИШТЕ

БРОЈ 12.

УРЕЂУЈЕ А. ХАЦИЋ.

Излази за време бављења позоришне дружине у Н. Саду свака о дану сваке представе, иначе сваког месеца по један пут на по табака. — Стоји за Нови Сад 40, а на страну 60 новч. месечно. —

ЗА КРУНУ.

„За круну“ (Pour la couronne) зове се драма, коју је написао познати француски песник Франсоа Копе, и која је не давно приказана у позоришту по имениу „Одеон.“

Пре него што рекнемо коју реч у похвалу тог комада, морамо се опријатељити с том мишљу да се то збива у некој држави на Балкану, ал' у којој, то зна само Бог. Песник, као што се види, није хтео да напише историјску драму, него да теориским особама и философским идејама своје песничке уобразиље даде израз у драмском облику.

Француски драмски писци нађоше на географској карти Балкан, те сад одводе своје гледаоце на исток, као што су их пре одводили у земље Харун-ал-Рашида.

Овде може њихова машта по вољи да ради, па да нађе у нашој повесници и што је било и што није било. Ко ће их надгледати!

Садржај је споменуте драме у кратко ово: Војвода Бранкомир хоће да изда своју домовину Турцима, јер није изабран за краља, него старина-владика Стеван. Ухода султанов обећа му круну ако напусти кланце, да турска војска може туда проћи. Син Бранкомира, Константин, осети неверу очевљеву и убија га из расплемћена родољубља. Млада Константинова маћеха, византинкиња Василида, хоће да се освети Константину, па му подмеће папире, по којима се могло доказати, да је Константин невера, а не Бранкомир. Син не хтеде да својом изјавом помрачи у народу успомену на јуначину оца — те тако млади јунак буде осуђен, да до смрти седи везан о споменик, који је народ подигао оцу и не слутећи му недело. Јунаци су пролазили мимо Константина и ружили га у лице. Ту дође и играчица Милица, коју је некад Константин отео из турских руку, па га убије из захвалности и милосрђа.

Склоп је целе драме сретан, а поједини су моменти управо од елементарне јачине. Тако последњи призор трећега чина, где син убија оца. Сукоб између љубави сина према оцу и према домовини написан је управо класично. Син, и ако је извршио родољубиво дело, морао је да пасти, јер је убио свога оца, а трагичка правда захтева, да се кривац казни.

Призор с Милицом још у првом развијетку драме нежан је и у њему је Копе излно сву лприку своје песничке душе.

У драми је особито леп језик, те с тога се и слави Копе, као један од првака француске књижевности.

Да је драма „За круну“ била у Паризу догађај, види се и из многих ситница.

Тако је о дану, кад се драма први пут приказала, написао Пол Бурже уводни чланак у „Фигару“ и у њему изнео све важне и не-важне прилике, што их је доживео у приватном и јавном животу с Копеом.

И то читају паразлије с насладом, уживају у томе и поносе се, што Француз уме Француза поштовати и хвалити, ако је завредио, да се поштује и хвали.

Копе није од оних модерних драматика, који сваку реченицу удесе за позоришни ефекат. Он је према Сарду-у невинаше и не знарачунати ни с декорацијама ни костимима ни изненађењима.

Баш је пре неколико дана доштампана у Паризу осма књига Леметрових „Impressions de théâtre“, па је занимљиво чути, шта вели о Сарду-овој „Мадам Сан-Жен.“

Сарду је, вели, у својим драмама и декоратор, и гардеробар, а води бригу и о костимима. За обичне драматичаре драма је готова, кад напишу последњу реч у последњем припозору. У Сарду није тако. Много пре, него што

ће му се драма приказати на позорници, за њега се већ приказује. Кретање, погледи, групирање глумца, декорације, одела, допуњују дијалоге у Сарду. То све скупа чини драму и не може се делити једно од другога. Створити драму за Сарду не значи само: написати је, него и видети је, или још боље, предвидети сву радњу на позорници. Има и већих и бољих драматичара него што је Сарду, али их нема, који би били као што је он — сам собом драма; управо као што је и Ламартин није песник, него песништво.

Копе то није, него лирски песник, књижевник, који је проучио технику драме, па својом падајном инвенцијом уме да напише позоришна дела, која те потресају, као и драма му: „За круну.“

Ту најновију драму Копеову, која је пуне песничких лепота, преводи сада на наш језик један од наших млађих књижевника, те ћемо је моћи гледати и на нашој позорници, ако Бог да!

ИСТИЖИ.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

(„Поп Доброслав“, слика из српског народног живота у четири чина, по туђој замисли написао П. Адамов, музика од Х. Дубека.)

У суботу, 18. фебруара о. г., прешао је, први пут овде у Новом Саду, преко позорнице Адамовљев „Поп Доброслав“.

Од свију новина — а било их је доста, нешто и предоста — којима је управа нашег народног позоришта за ово две недеље регалирала новосадску публику, без сумње је најзанимљивија новина „Поп Доброслав“. То вам је новина особене врсте. Израђена је по туђој замисли, а да богме још онда, кад је Адамову књижевнице било веома мила разонода од т. зв. службеног рада и, што још реч, души посластица, но, а томе ће бити тако десетак година. Са свим дакле по Хорацијеву рецепту. *Multa dies et multa litura coercuit atque perfectum decies castigavit ad unguem.* Такво што је у нас већ реткост, у нас, где се одмах на врат на нос трчи и са оним што Хорације зове *premere*, а некомо ли са оним што зове *in scaenam promovere*. Већ је и с тога Адамовљев „Поп Доброслав“ особена и занимљива новина. А има још и других разлога особености му и занимљивости. Рађен је по туђој замисли, а не видиш му то; износи на позорницу проблеме, који су до душе у животу стари но на позорници кови новцати, јер нико до сад вије имао петље, да се очеше о неке те неке заковане старовољске предрасуде. Да ли је Адамов такођер стрепио од општега отпора те није с тога смео тако дugo да загри-

зе у ту киселу јабуку, не знам а држим да није вредно ни разбирати. Главно је, да је најпосле ипак загризао и, како се мени чини, и доказао, да се може, што ће рекли браћа у Србији, премостити сваки јаз, кад се човек добро затлети па ма за час и зажмурио, да не види, како тај јаз, у који би се могао сурвати, зија, „ко да води у сам пак’о мркли“.

„Туђа замисао“, по којој је Адамов радио свога „Поп-Доброслава“, требало би, према матици, да је тугаљиво питање о целибату, онде католичкога свештенства а овде православног мирског свештеника, који млад обудови те тим tacite положи votum castitatis. Но Адамов, осећајући зар, како је такво питање у нас одиста и сувишне тугаљиво, а и увиђајући, да се од оног, што је ипак тек ретко, веома тешко даје истесати тип, потисну је поп-Доброслављево „човештво“ у најуже границе, употребивши га само на то, да неминовно изазове конфликт, из којега ће поп-Доброслав изаћи чист као злато. Адамову је куд и камо главније било, да нам прикаже православна свештеника, какав треба да је; свештеника, који се бори против предрасуда па много и побеђује; свештеника који по народу тражи само цвећа па и нађе га свуде, где год га тражи; свештеника, који и према најцрњем свом душманину има, кад затреба, саучешћа, сажаљавања, милости; свештеника, ком је нада све љубав према ближњему. Одношај његов према убавом сирочету у његовој кући, па који се неки Нил Филозоф тужи да је слабо изведен, био је Адамову осим добродошли из-

лике на конфлікт још само згодно средство, да у мученичкој ресигнацији попиној докаже, да је у њега љубав према самом себи тек на трећем mestу, ако у опште уз љубав, према Богу и према ближњему остане за њу места.

Адамов је красним својим сликама из народног живота доказао јасно, да прост свет српски познаје, да се изразим драстичније, у трбух. Доказао је даље да је вешт сликар, да кичицом не мрља него су му потези свагда нежни и фините се испред ње неизјегуљи ни најтања нијанса. Све се то види на „Поп-Доброславу“. Може ко и напрѣти уста па чак и наборати чело не могући или баш и не хотећи како треба схватити те праведно оценити тенденцију, но тешко да ће ко смети рећи, да тих ликова, што их Адамов износи у „Поп-Доброславу“, нема у сваком српском селу на сваки прст и да нису на длаку погођени. Не знам како коме, али мени се свагда свиђала и свиђа на позорници једра копија животу на јави, дабогме ни педља ван граница, које гвозденом руком повлачи естетика и лепи укус. Не знам како коме, али мени нема ништа отужније па баш и смешније и фићфирићастије, него по аподиктичним рецептима надримудријашлука фабриковане лутке, које склапају очи кад их положиш, расклапају кад их дигнеш, а закрепите „па-па!“ или „мама!“ кад им притиснеш витопер.. Свет П. Адамова сав је једра чељад, од онога „витог рузмарина“ Младена Степанова, од оне лепе и убоље Маре, од оног „првог лопова и пустајије“ Мирка Орошчанина из слике „Са села“ од године 1874, што је прва међу „Сликама и приликама из српског живота“, па до грлатога Раде Копривичина, до Руже, коју попа хвали да је вредна а Мама је и деда Матија коре како „траћи време певајући“, до Гаје Шуваклијина, што је „по корову ходио те задивљао,“ у „Поп-Доброславу“ — све вам је то заграбљено из живота. Песме до душе, којима Рада и Ружа једно другом допевају и отпевају, нису све из оне неиссрпне ризнице, у којој су сложене народне мелодије, но умилне су па им се лако превиди утегнутији крој.

Била би црна штета, кад би Адамовљев „Поп-Доброслав“ по милости позоришне управе и режије пошао трагом толиких изворних новина наших те сургунисан био а не приказан, ма и једаред само, и оном свету, који не ће прићи усана и борати чела, кад види и са позор-

нице оно, што га и у животу весели и жалости. Том ће свету омилети зацело и газда Прока и звонар Матија и Рада и Ружа и Марта, јер су то сви од њихова света, поп Доброслав пак с тога, што је на жалост -- ретка птица.

Колико се с глумачким особљем мора кубурити те често једно а богме каткад и оба ока заклонити, кад се ваља винути у далеки, па ма и „досадни“ свет, толико писац слика из нашег народног живота не може најамити ликова, све да их вади и из рукава. Ту мора многи остати празних шака, а они, које озари милост речије у таквим приликама, све поскакујући од радости не жале ни дара ни воље ни труда не-го све шакачки расипају и једно и друго и треће. Те тако дођемо свагда до живахних и округлих приказа, какве иначе често залуд изгледамо и подуже. „Поп Доброслав“, уз то, што је дао старима прилике да избаце и оно уметничког пламена, што као да чувају и штеде само за свечане прилике, приказао нам је и два новајлије, којима, по дојндашњем им кратком раду, нисмо веровали да ово могу овако. Добриновић је — нека Спасићев „Поп Доброслав“ не замери, што Гају међем на прво место — сврну опет једаред корак у страну, зар и опет да докаже, како је прави уметник много- не, не, свестран Доказао је то Добриновић већ одавна, али се ваљда и побојао, да се то већ заборавило па се дао да створи опет нешто, што ће тешко бити заборавити. Спасић је попа Доброслава проучио, марљиво те га приказао истинито, са веома лепом уметничком мером, која му само служи на част и сведочи, да у Спасићу наше позориште има свесна и разборита радника. Милки Марковићки и њену Михајилу било је овом приликом као рибама у води а и Васиљевић је, као увек, схватио ситуацију. Њима се ја ником већ не чудим, али сам се зачудио Душановићу и Николићу. Та та су двојица овога пута претекли себе. Душановић, веома употребљива, сад чисто смем рећи, снага, до сад је утеџај своје вазда промишљене игре кварио тим, што је покретима и модулацијом гласа по сву цену хтео да буде Ружић. Као Матија пак у „Поп-Доброславу“ био је самосталан те у толико више претеже кад му се призна, да није могао бити бољи. Николић је, уз коректно схватање, снажнију глас дошао као наручен, да очита буквицу насртљивом Зврцу и да нас увери, да је тај Прока Станчевић одиста некад „стајао с грудима пред оштром бајонетима и усијаним ћулетима“.

Г.

Ред позоришних представа.

У суботу 25. фебруара (9. марта) с новом поделом улога први пут: „Млетачки трговац.“ Позоришна игра у 5 чинова, од В. Шекспира, превео Јован Петровић, за српску позорницу у десио А. Хаџић.

Издаје управа срп. нар. позоришта.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

12. Представа. У ДУНЂЕРСКОВОМ ПОЗОРИШТУ. У претплати 10.

У Новоме Саду, у четвртак 23. фебруара (7. марта) 1895.

ПРВИ ПУТ:

ЈАБУКА.

Шаљива оперета из српског народног живота у 3 чина, написао Веља М. Миљковић, компоновао
Хуго Дубек. — Редитељ: Добриновић.

ОСОБЕ:

Митар Лазин, богат сељак — Стефановић.
Стана, његова жена — — — К. Тодосићка.
Јелка, } његова деша — — — Д. Весићева.
Сока, } Сима Лазин, кнез у селу — — — Д. Тупаковићева.
Криста, његова кћи — — — Жикић.
Момци и девојке. Догађа се у српском селу. Време: садашњост.

Господин Кока, писар у општини Спасић.
Стева, } — — — — — Тодосић.
Јоца, } момци у селу — — — Васиљевић.
Радивој, } — — — — — Марковић.
Браца Тома, звонар и пандур Душановић.
Мица, бриџа у селу — — — Илић.

Улазне цене: Ложа у партеру: 6 фор. — Ложа у I. спрату: 5 фор. 50 нов. — Седиште у паркету у I. и II. реду: 1 фор. 20 нов. — Седиште у паркету: у III. IV. V. VI. реду: 1 фор. — Седиште од VII.—XII. реда 80 нов. — Седиште на балкону у I. реду: 1 фор. 20 нов. — Седиште на балкону у II. реду: 80 нов. — Седиште на балкону у III. IV. реду: 50, за ђаке 30 нов. — Седиште на галерији у I. реду: 40 нов. У II. реду 30 нов. — Стаяње 40 нов. — Стаяње на I. галерији: 30 нов. — на II. 20 нов.

Улазнице могу се добити у књижари Браће М. Поповића од 9—12 сахата пре подне и од 3—5 сахата после подне и после на каси.

Болесна: Ј. Добриновићка.

Почетак тачно у $7\frac{1}{2}$ свршетак у 10 сахата у вече.